VALAHIA MICĂ ŞI VALAHIA MARE LA EST DE CARPAȚI (SEC. XII-XIV)

Ion CHIRTOAGĂ
Doctor habilitat
cercetător ştiinţific principal la
Institutul de Istorie al Universităţii de Stat din Moldova

ID ORCID: 0000-0002-6226-4007

CZU: 94(498)"11/13"
DOI: https://doi.org/10.59295/lrr2023.06

Summary:
Little Wallachia and Great Wallachia to the East of the Carpathians (XIIth –XIVth centuries)

In the XIIth-XIVth centuries, there was a Romanian state formation, called by neighbors of the Brodnics, Berladnics, etc., on the lower courses of Siret and Prut. It was called Black Wallachia (Little) in oriental sources. In the northwest of the Carpathian-Dniester space, there was a Romanian state formation, named in the second half of the XIVth century Great Wallachia. In 1383-1386, the Principality of Moldova was formed through the unification of Cetatea Albă, Vrancea and Dorohoi to the east of the Carpathians.

Key words: *Wallachian, Brodnic, Berladnic, Pecheneg, Cuman, Pole.*

Către secolul al IX-lea, când s-a finalizat procesul de formare a poporului nostru, se produceau şi unele mutaţii pozitive în domeniul organizării administrative a comunităţilor cu populaţie românească. În văile unor râuri mici, satele românești începeau să creeze uniuni de localități rurale în frunte cu un jude ori cnez Pentru organizarea luptei cu pericolul străin câteva uniuni de comunităţi rurale constituiau o formaţiune politico-miltară în frunte cu un voievod, numită formaţiune statală. În sec. VIII-X, în nordul spaţiului carpato-nistrean apăruseră fortificaţii, o mărturie certă că la est de Carpaţi demarase un proces firesc de constituire al uniunilor politico-militare, aflate la începutul formării statului românesc cunoscut ulterior cu numele de Ţara Moldovei[1]. Uneori, formaţiunea teritorială din valea unui râu nu prea mare, formată din câteva zeci de sate, era numită ţară. În secolul al XIV-lea, într-un loc împădurit de la „Plonini" din Ţara Şepeniţului românii din nord-vestul

[1] T. Sălăgean. Societatea românească la începuturile evului mediu (secolele IX-XIV). În: *Istoria României*. Compendiu. Coord. Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan. Cluj-Napoca: Editura Academiei Române, 2007, p. 147.

spaţiului carpato-nistrean au biruit o armată poloneză. Deşi referitor la acest eveniment în istoriografia românească au apărut diferite opinii, în privinţa datării, cât şi a unor protagonişti[2], informaţia menţionată constituie o mărturie certă că în nord-vestul spaţiului carpato-nistrean de câteva secole exista o regiune, care purta numele unei formaţiuni teritoriale locale. Aici se formase o uniune, compusă din câteva zeci de sate cu centrul în loclailtatea numită în unele documente medievale Şipeniţi de pe malul râului Siret, care intra într-o formaţiune statală mai întinsă din punct de vedere teritorial. Uneori, pe cursul superior al Prutului înaintau grupuri de turanici, care şi-au lăsat amprenta în toponimie. Un afluent al Prutului Superior se numeşte Derehlui. În limbile vechi turanice sufixul „ui" avea sens de „vale", „râu"[3]. La est de Carpaţi mai întâi au pătruns grupuri de pecenegi, fiind urmate de cele cumane şi mongole.

La mijlocul sec. al XI-lea, sub presiunea uzilor apoi a cumanilor, pecenegii s-au refugiat din spaţiul nord-pontic în Balcani. În 1091 şi 1123 ei au fost izgoniţi de bizantini din Balcani. În 1123, bizantinii au nimicit aproape toată aristocraţia acestor turanici, bătălia fiind numită „sfârşitul pecenegilor"[4]. Rămase fără o conducere unificatoare, familiile pecenege mari, numite *aile*, s-au retras, pentru a supravieţui dezastrul, la nord de Dunăre, în văile râuleţelor mici şi n-au mai intrat în conflict, atât cu triburile cumane nomade, cât şi cu populaţia românească locală. Ailul era format din circa 35-50 de persoane înrudite. În fruntea lui se afla unul din membrii mai în vârstă ai familiei, care se bucura de o autoritate în rândul acesteia. De ragulă, la numele mic al conducătorului se adăuga sufixul aba/apa (în tradiţia românească), cea ce, conform unor specialişti, ar însemna locuinţă temporară[5], alţii cercetători considerând că ar însemna tată. Ultima supoziţie ar fi mai aproape de adevăr. În zonele limitrofe, cu populaţie sedentară, s-au atestat şi aile izolate. In lumea turanică ailele separate erau numite *delii*, adică sălbatice. În unele letopiseţe ruseşti membrii lor sunt numiţi *„cumani sălbatici",* adică turanici pecenegi cunoscuţi deja cu numele generic de cumani rupţi de comunităţile lor de sânge. Aceştia se stabiliseră în spaţiul dintre Nistru şi Bug şi aveau legături directe cu principele Kievului, participând la campaniile lui militare îndreptate împotriva vecinilor[6]. Unii delii se aflau în afara spaţiului, controlat de principii ruşi, fapt confirmat de hidronime şi toponime Tiligul (delighiol – tur. lacul sălbaticului), Delacău (delikioi – satul sălbaticului), Delia (afluent

[2] P. Parasca. *Politica externă şi relaţiile internaţionale ale Ţărilor Române în epoca medievală*. Chişinău: Editura ULIM, 2003, p. 64.
[3] V. Spinei. *Universa Valahica. Românii în contextul politic internaţional de la începutul mileniului al II-lea*. Bucureşti: Ed. Cartdidact, 2006, p. 110.
[4] A. Boldur. *Istoria Basarabiei*. Bucureşti: Editura Victor Frunză, 1992, p. 75.
[5] С. А. Плетнева. *Половцы*. Москва: Издательство Наука, 1990, с. 75.
[6] *Ibidem*, p. 92.

al Prutului din teritoriul raionului actual Ungheni). Deliii se aflau în relaţii bune cu populaţia sedentară din satele româneşti (lucru demonstrat pe cale arheologică). Urmele acestor colaborări au fost găsite într-o movilă din apropierea localităţii Camenca din stânga Nistrului[7]. Materialele depistate atestă că sub influenţa populaţiei româneşti locale, turanicii, numiţi delii, treceau de la viaţa nomadă la cea seminomadă apoi semisedentară. Aflându-se la periferiile lumii sedentare, ei, uneori, preîntâmpinau atacurile duşmanilor îndreptate împotriva populaţiei locale, care avea legături cu delii. Un asemenea caz a fost înregistrat în 1162, când „cumanii sălbatici" l-au preîntâmpinat pe Izeaslav din Kiev despre un atac din partea altor principi ruşi. Aceste servicii jucau un rol important în organizarea apărării populaţiei sedentare împotriva năvălirilor inopinate ale duşmanilor. „Cumanii sălbatici" sunt menţionaţi în cronicele ruse referitoare la campaniile din anii 1147, 1157, 1162 şi 1185[8].

Luptele dintre nomazi au avut repercusiuni grave şi asupra populaţiei româneşti autohtone. Multe localităţi au fost distruse, locuitorii refugiindu-se în locuri împădurite. În aşa mod, în unele localităţi din centrul spaţiului pruto-nistrean a sporit brusc numărul locuitorilor. Alături de românii băştinaşi, se aşezau cu traiul şi familii de turanici, care în această perioadă de strămutare masivă a populaţiei din câmpia nord-pontică s-au infiltrat în rândurile băştinaşilor[9]. În aşa mod, în unele aşezări din centrul spaţiului pruto-nistrean s-a mărit brusc numărul locuitorilor. Cei veniţi participau la lucrările de producere a ceramicii (săpau, cărau şi amestecau lutul); păşteau animalele domestice; suplineau o funcţie de păzitor, dar, cel puţin în perioada incipientă de aflare printre băştinaşi, ei nu puteau fi buni agricultori. Ei utilizau produse cultivate de băştinaşi, aceştia fiind familiarizaţi mai bine cu solurile, culturile agricole şi condiţiile climaterice locale. Într-o aşezare românească, cel venit nu era perceput ca un cuceritor ori stăpân ci ca o persoană care a suferit un eşec social în viaţa sa şi avea nevoie de un trai liniştit fără peregrinări şi ciocniri armate interminabile. Relaţiile bune cu românii din localitate se puteau baza doar pe un comportament loial faţă de băştinaşi. Aceasta presupunea, întâi de toate, însuşirea limbii băştinaşilor (pentru a putea comunica direct cu ei), apoi a obiceiurilor, şi, în cele din urmă, integrarea în civilizaţia românească. Alt destin îl aveau pecenegii ce continuau să ducă un trai nomad, luptând cu lipsurile din necuprinsa câmpie nord-pontică sau cu atacurile armate ale reprezentanţilor altor etnii ori chiar ale consângenilor lor. Evitând noi ciocniri cu armata bizantină şi cumanii nomazi, care dominau câmpia

[7] Журнал раскопок Н. Е. Бранденбурга, *1888-1903*. СПб.: Издательство Голико и Вильберг, 1908, сс. 116-173.
[8] С. А. Плетнева. *Ук. соч.*, с. 92.
[9] Gh. Postică. *Românii din Codrii Moldovei în evul mediu timpuriu*. Chişinău: Editura Universitas, 1994, pp. 13-15.

nord-pontică, familia mare a pecenegilor cu un aba în frunte se stabilea în văile unor râuri mici, care ulterior au devenit cunoscute cu nume turanice – Căinar, Iagorlâc ş.a. După bătălia din 1123, în sursele istorice apar menţiuni despre „cumanii sălbatici" şi se întrerup o dată cu dispariţia căldărilor de lut din siturile arheologice, fenomen observat la finele secolului al XII-lea.

În lumea turanică exista o ierarhie de ordin politic, reflectată cromatic. Uniunile de triburi conducătoare erau desemnate prin alb, iar cele supuse – prin negru. De această culoare se bucura uniunea de triburi cumane de la est de Nipru. Termenul utilizat de ruşi pentru desemnarea cumanilor in stânga Niprului, polovţi, ar proveni de la cuvântul slav vechi, polova (pleavă, adică alb). Cei din apropierea Dunării de Jos, erau numiţi în izvoarele scrise ruse cumani ca şi în sursele bizantine. În alte surse istorice ei sunt numiţi cumani negri[10].

În contextul evenimentelor din a doua jumătate a secolului al XII-lea, relaţiile populaţiei româneşti locale cu nomazii şi cu statele vecine şi-au găsit o reflectare sporadică în documentele timpului. În anul 1144, în apropierea Dunării de Jos se refugiase Ivan Rostislavici, un pretendent la tronul Haliciului. În căutare de susţinere pentru atingerea scopului propus, acesta vizitase mai multe curţi princiare. Insistenţa lui provoca suspiciuni nu numai în Halici, dar şi la curţile altor principi ruşi. Izeaslav, succesorul de la Cernigov a lui Iuri Dolgoruki (1157), şi-a început activitatea sa politică prin tentativa de a organiza o campanie militară împotriva Bârladului. Obiectivele reale ale campani lui militare sunt obscure. Unii istorici consideră că ea ar fi fost orientată spre cursurile inferioare ale Siretului şi Prutului, o regiune prea îndepărtată la acel timp de Cernigov. La acea dată, formaţiunea românească cu centrul pe cursurile inferioare ale Siretului şi Prutului se întindea până în stânga Nistrului, locuri care erau mai aproape şi mai vulnerabile la atacurile principelui de la Cernigov. Distanţa de la Cernigov până la Camenca e de două ori mai mică decât până la Bârlad. Nu se cunoaşte în ce măsură Iaroslav şi-a atins scopul, însă peste doi ani, cei de la Bârlad s-au implicat direct în evenimentele din spaţiul Rusiei Kievene. Revenit în 1159, la Bârlad, Ivan Rostislavici întreprinse o nouă tentativă de cucerire a scaunului princiar din Halici, ocupat de Iaroslav Osmomâsl (1153-1187). Cu 6 000 de „berladnici" şi mulţi cumani (de fapt, pecenegi) Ivan Rostislavici, numit Berladnicul, a pornit spre Kucelman şi Uşiţa, situate la hotarul sudic al Haliciului. Campania a eşuat din cauza că grupul de pecenegi (care îl însoţea împreună cu detaşamentul de români) s-a eschivat de la bătălia decisivă, ocupându-se cu jaful populaţiei locale. Pretendentul a fugit la Kiev, iar de acolo – la Thesalonik, unde în 1162 şi-a dat obştescul sfârşit[11]. În 1160, berladnicii (de fapt, turanicii vecini) au atacat Oleşie,

[10] A. Boldur. *Op. cit.,* p. 76.

[11] *Полное собрание русских летописей*. Т. XXУ. Москва: Издательство Наука, 1965, сс. 20, 64, 83-84.

o insulă din apropierea gurii Niprului. Aşadar, în anumite perioade istorice influenţa formaţiunii statale de pe cursurile inferioare ale Siretului şi Prutului (în cazul de faţă, cu centrul la Bârlad) îşi extindea hotarele până în stânga Nistrului. Anume în acest context se ciocneau interesele acesteia cu cele ale Kievului (Oleşie se afla sub autoritatea principelui de pe malul Niptului), Cernigovului ş.a. Această formaţiune statală nu intra în Rusia Kieveană, odată ce, expulzându-l pe Ivan Rostislavici, principele A. Bogoliubski declara franc: „Tu pleacă la Bârlad, pe pământul rus eu nu-ţi permit să fii”[12]. În istoriografie au fost emise mai multe ipoteze cu privire la berladnici. R. Rosetti considera că, pe timpul lui Ivan Rostislavici, aceştia erau deja românizaţi, numindu-i curent *bârlădeni*. Aceştia au plătit pe rând tribut pecenegilor, cumanilor şi tătarilor, dar cu trecerea timpului şi-au sporit bunăstarea materială, ocupând o situaţie economică avantajoasă. Ei şi-au menţinut independenţa până la întemeierea Moldovei[13]. N. Iorga îi consideră elemente pribege, cu apucături războinice, care n-au avut o stăpânire politică[14]. O altă chestiune delicată referitoare la istoria noastră naţională o constituie cea a brodnicilor. R. Rosetti considera că brodnicii şi berladnici reprezintă aceeaşi comunitate[15]. Pentru prima dată brodnicii sunt menţionaţi în 1147, în legătură cu luptele interne dintre principatele ruse. În 1147, principele Sviatoslav a dus un război cu viaticii de pe malul râului Oka, la care au participat cumanii şi 14 mii de brodnici. La aceste lupte a participat şi Ivan Rostislavici, care apoi l-a părăsit pe Sviatoslav. Opinia că brodnicii şi berladnicii ar fi fost triburi turanice e necesar a fi analizată pornind de la următoarele considerente. În această perioadă, triburile turanice erau nomade ori seminomade. Neavând un loc de trai stabil, turanicii nu aveau nici localităţi, implicit unele ce ar fi putut sta la originea denumirii unei uniuni de triburi cum se presupune că a fost cea a berladnicilor. Pe de altă parte, râul Bârlad este prea mic pentru ca în valea lui să se constituie o uniune de triburi cu această denumire. În plus, triburile nomade ori seminomade nu ocupau un teritoriu cu hotare bine stabilite, cum erau cele ale brodnicilor, amintite în documentele timpului. De obicei, denumirea unei uniuni de turanici se extindea asupra nomazilor care anterior făcuseră parte din alte entităţi politice cum era, de exemplu, cea cumană, extinsă şi asupra unor grupuri mici de pecenegi. Dacă berladnicii sau brodnicii ar fi fost turanici nomazi ori seminomazi, denumirea de cumani s-ar fi extins şi asupra acestora. Faptul că berladnicii/brodnicii sunt desemnaţi cu alte denumiri decât cumanii constituie o mărturie că ei formau entităţi distincte de triburile

[12] П. Ф. Параска. *Внешнеполитические условия образования Молдавского феодального государства*. Кишинев: Издательство Штиинца, 1981, с. 14.
[13] R. Rosetti. *Brodnicii*. În: *Revista nouă*. Bucureşti, 1890, Vol. III, pp. 56-61.
[14] N. Iorga. *Brodnicii şi românii*. În: *Analele Academiei Române. Seria II..Tom VIII. Mem. 6. Memoriile Secţiunii Istorice*, 1928, p. 3.
[15] R. Rosetti. *Op. cit.,* pp. 56-61.

turanice, inclusiv sub aspect etnic. Academiceanul V. Spinei respinge ipoteza că în valea râului Bârlad s-ar fi aflat vre-un oraş, în care şi-ar fi avut sediul un principe rus, menţionând că vestigiile arheologice atestă doar prezenţa românilor în zonă[16]. Conducerea acestei formaţiuni statale româneşti s-a aflat în aşezarea Bârlad, care ca şi în alte cazuri din spaţiul carpato-danubiano-pontic, nu avea neaparat trăsături bine pronunţate de localitate urbană. Însă cei veniţi din principatele Rusiei Kievene, în frunte cu Ivan Rostislavici, au numit formaţiunea statală locală ca la ei în patrie – după localitatea de reşedinţa a puterii politice (Kiev-kieveni, Halici-halicieni, Bârlad-bârlădeni).

În alt mod procedaseră autorii bizantini, care au scris despre evenimentele din perioada menţionată din teritoriul vizat, numind băştinaşii vlahi, aşa cum, deja de trei secole erau identificaţi românii în Balcani. Odată cu urcarea lui Manuil Comnenus pe tronul Imperiului Bizantin, legăturile românilor cu locuitorii şi organele administrative din sudul Dunării s-au intensificat. În 1164, vărul basileului, Andronic Comnenus, evadând din detenţie pentru încercarea de lovitură de stat, a pornit spre Halici, unde conta pe susţinerea principelui Iaroslav. Însă, conform relatărilor cronicarului Nicetas Khoniates, după ce a părăsit teritoriul Bizanţului şi se apropia de Halici, Andronic a fost interceptat de vlahii de acolo şi returnat lui Manuil Comnenus[17], un indiciu că românii din formaţiunea statală menţionată erau la curent cu situaţia politică internă din Imperiul Bizantin. Mai mult, operaţia de interceptare şi returnare a lui Andronic, care comisese o gravă infracţiune faţă de statul bizantin putea fi efectuată la indicaţia basileului, iar relaţiile dintre Imperiu şi formaţiunea din sudul spaţiului carpato-nistrean să fi fost cordiale.

Despre aceasta mărturiseşte şi colaborarea Bizanţului cu formaţiunea menţionată în lupta sa cu Ungaria. În 1166, basileul Manuil Comnenus trimise o armată bizantină contra Ungariei din direcţia Mării Negre. Sub comanda strategului bizantin Vatatzes se aflau luptătorii vlahi. Peste câţiva ani, cronicarul Ioan Kinnamos menţiona că basileul l-ar fi trimis pe generalul său Alexe de la Dunăre, prin spaţiul carpato-dunărean, să-i atace, ca de obicei, pe unguri. Iar lui Leon, numit Vatatzes, care conducea o „oaste numeroasă din altă parte, ba chiar şi o mare mulţime de vlahi, despre care se spune că sunt coloni de demult ai celor din Italia, îi poruncea să năvălească în ţara hunilor (ungurilor – n.n.) dinspre ţinuturile de lângă Pontul zis Euxin”[18], adică din direcţia Mării Negre. De la Marea Neagră până la munţii Carpaţi armata lui Vatatzes s-a deplasat printr-un teritoriu necunoscut pentru comandamentul bizantin, fiind necesare călăuze, bărci pentru a trece peste Dunăre, Prut, Siret

[16] V. Spinei. *Moldova în secolele XI-XIV*. Chişinău: Editura Universitas, 1994, pp. 179-180.
[17] Г.Г. Литаврин. *Влахи византийских источников X-XIII вв.* В: Юго-Восточная Европа в средние века. Кишинев: Издательство Штиинца, 1971, с. 102.
[18] *Românii de la sud de Dunăre*. Documente. Bucureşti: Arhiva Naţională a României, 1987, p. 113.

(râuri cu lăţimi apreciabile), transport, alte elemente tehnice de care era obligat să ţină cont un comandant de oşti responsabil. La aceasta se mai adăuga şi faptul că pe la gurile Dunării şi Siretului se aflau grupuri de nomazi (numiţi atunci cumani), care puteau să pună în dificultate o armată străină, măcar şi pentru simplu fapt, că aceasta le deranja traiul, animalele armatei în trecere consumând iarba necesară vitelor lor. Însă turanicii nici nu sunt menţionaţi în cronicile bizantine, fapt ce sugerează idea că aceste chestiuni importante fusese rezolvate în prealabil. Toate acestea observaţii ne sugerează ideea că la campania contra ungurilor au participat şi valahii din spaţiul carpato-nistrean, fiind buni cunoscători ai locurilor favorabile de trecere, acordau suportul logistic necesar, mijloceau tratativele cu turanicii pentru a evita ciocniri cu aceştia şi i-au familiarizat pe înalţii demnitari bizantini cu originea lor etnică. Se poate presupune că o perioadă de timp relaţiile cordiale dintre vlahii spaţiului carpato-nistrean şi Imperiul Bizantin au continuat şi după consumarea acestor evenimente.

Însă după o perioadă de timp, aceste relaţii au început să se modifice. Eforturile excesive ale basileului Manuil Comnenus în politica sa externă au slăbit economia Imperiului Bizantin, fapt ce provocase nemulţumirea populaţiei. În anul 1185, la nord de munţii Balcani a izbucnit răscoala vlahilor şi bulgarilor în frunte cu fraţii Petru şi Asen de origine română. În anul următor, armata bizantină trecu munţii pentru a reprima mişcarea populară. Fraţii Petru şi Asen s-au refugiat peste Dunăre, de unde au revenit cu ajutoare cumane. Ulterior, cumanii au continuat să atace Imperiul Bizantin. În campaniile militare anti-bizantine participau nu cumanii din apropierea Dunării, ci cei din stânga Niprului. Drept dovadă serveşte faptul că după ce majoritatea bărbaţilor apţi de luptă au plecat în Balcani, vecinii lor turanici, cunoscuţi în literatura de specialitate cu numele de karakalpak (tichii negre), au atacat, în 1187 sălaşele cumanilor din stânga Niprului. Însă, la hotarul secolelor XII-XIII, activitatea militară a cumanilor la Dunărea de Jos, a pus în alertă Ungaria, care în 1211, a plasat în Ţara Bârsei cavaleri teutoni[19].

Evenimentele de la Dunărea de Jos au schimbat şi situaţia formaţiunii statale a românilor din sud-estul spaţiului carpato-nistrean, care în scurta perioadă de liniște, n-a reuşit să evolueze spre o etapă mai avansată în constituirea unui stat. În primul rând, din 1185, din letopiseţele ruseşti se înrerup menţiunile despre activitatea cumanilor sălbatici, fapt însoţit şi de dispariţia căldărilor de lut (caracteristice pentru culturală materială a pecenegilor) din monumentele arheologice depistate în spaţiul carpato-nistrean[20]. După evenimentele amintite, pecenegii se aflau în Ungaria. Iar românii sunt menţio-

[19] П.Ф. Параска. *Внешнеполитические условия образования Молдавского феодального государства*, с. 25.
[20] Gh. Postică. *Românii din codrii Moldovei*, p. 8.

naţi ca participanţi la campaniile militare ale cumanilor din bazinul Niprului din Balcani. În 1199, conform relatărilor lui Nicetas Khoniates, împreună cu nomazii cumani, spre Balcani a trecut şi un grup de vlahi, adică români, de pe malul stâng al Dunării. Ei veniseră în ajutorul noului conducător al răsculaţilor, Ioniţă Caloian (1197-1207), frate cu predecesorii Petru şi Asen. Datorită participării masive a vlahilor de pe ambele maluri ale Dunării la acest război de eliberare, cel de-al doilea Ţarat Bulgar s-a mai numit şi stat româno-bulgar, care, o anumită perioadă de timp, a jucat un rol important în viaţa politică a sud-estului european[21]. De luptele din Balcani s-au folosit papalitatea şi unele state europene, în primul rând, Ungaria, care au iniţiat o cruciată împotriva ţărilor din Orientul Apropiat şi chiar împotriva unor popoare ortodoxe din sud-estul european. În acest context, în 1202, a fost cucerit oraşul Constantinopol, iar în 1204, fu creat statul latin pe o parte a teritoriului bizantin din sud-estul european. Reacţia unor popoare ortodoxe nu s-a lăsat mult aşteptată. În 1205, împotriva cruciaţilor a început să lupte Ioniţă Caloian, susţinut de cumani. Conducătorul cavalerilor francezi Geoffroi de Villehardouin menţiona, că „Ioan (Ioniţă Caloian – n.n.) era rege al Vlahiei şi Bulgariei... şi acest Ioan era vlah... ”[22], adică român. În continuare, cavalerul francez menţiona cu mare regret că, fiind atrasă într-o cursă în apropierea Adrianopolului, armata cruciată a fost zdrobită de vlahi, bulgari şi cumani.

Într-un act emis în 1222 regele Ungariei Andrei al II-lea, confirmat în anul menţionat de papa Honoriu al III-lea, se preciza că teritoriile acordate Ordinului Teuton (aflat în acest spaţiu în anii 1211-1225), ajungea „până la hotarul brodnicilor”[23]. Din documentul citat se poate de presupus că formaţiunea statală a brodnicilor avea deja hotare bine stabilite, fenomen caracteristic pentru o entitate politică cu frontiere recunoscute de vecini. În caz dacă brodnnicii ar fi fost o uniune de triburi nomade nu ar fi fost nevoie de atare frontiere, nici de recunoaşterea lor internaţională. Nomazii păşteau vitele acolo unde considerau necesar, iar de părerea şi uzanţele juridice ale vecinilor lor sedentari ţineau cont doar în măsura în care aceştia puteau să-i constrângă cu ajutorul forţei militare.

Formaţiunea statală a brodnicilor era cunoscută şi în estul european, unde periodic ea se implica în luptele din acea parte a continentului. În 1223, la Kalka au participat şi brodnicii, care, probabil, au fost atraşi de conducerea uniunii de triburi cumane reprezentată de hanul Kuthen (Kotean). În fruntea brodnicilor se afla voievodul Ploskânea din cronicele ruse.

[21] V. Spinei. *Realităţi etnice şi politice în Moldova Meridională în secolele X-XIII. Românii şi turanicii*. Iaşi: Editura Junimea, 1985, p. 8.
[22] *Românii de la sud de Dunăre*. Documente. Bucureşti: Arhivele Naţionale ale României, 1997, p. 115.
[23] *Documenta Romaniae Historica*. D. Vol. I. Bucureşti: Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 1992, nr. 1-2.

De obicei, se consideră că Ploskânea l-ar fi trădat pe Mstislav, principele Kievului, după care brodnicii au încetat să mai fie menţionaţi în documentele ruseşti[24]. Această părere e sugerată de cronicele ruse, potrivit cărora formaţiunile politice din estul Europei ar fi trebuit să-şi unească forţele împotriva mongolilor. De fapt, atât brodnicii, cât şi aliaţii lor, cumanii, au procedat în conformitate cu schimbările în corelaţia de forţe care se profila în câmpia nord-pontică, Kievul neavând şi până atunci o autoritate deosebită în spaţiul de la est de Carpaţi, dominat, parţial, de cumani. În acest context, amintim că brodnicii au fost menţionaţi pentru prima dată în 1146 (ori în 1147) ca aliaţi ai principelui de Suzdal care lupta cu alţi potentaţi similari ruşi. Apoi până în 1216 brodnicii nu mai sunt menţionaţi în documentele ruseşti. Iar în 1222 ei sunt menţionaţi ca locuitori ai sudului spaţiului carpato-nistrean şi ca formaţiune statală cu frontiere bine stabilite, cel puţin, în apropierea curburii Carpaţilor. La o analiză mai atentă a numelui Ploskânea, conducătorul brodnicilor participanţi la bătălia de la Kalka, rădăcina antroponimului are tangenţă cu apartenenţa sa etnică – plosk (vlos, adică vlah) în pronunţare macedoniană (vlas). Numele Ploskânea în pronunţare slavă ar constitui o dovadă că protagonistul ar fi fost urmaşul unui oarecare Ploskin, iar acesta la rândul său, al unui plos (vlos, vlas, vlah). Coroborând această observaţie lingvistică cu evoluţia situaţiei politice de la Dunărea de Jos se poate presupune că, în virtutea unor relaţii bune dintre Imperiul Bizantin şi românii din sudul spaţiului carpato-nistrean, în fruntea berladnicilor ar fi ajuns o persoană venită din Balcani, poate chiar din Macedonia, unde se aflau vorbitori de limbă română, care în prezent se numesc vlasi. Anume, prin intermediul acestei persoane Manuil Comnenus la interceptat, în 1164, şi returnat la Constantinopol pe vărul său Andronic, bănuit de tentativă de lovitură de stat. Mergând pe aceeaşi filieră, se poate de presupus, că, prin contribuţia conducătorului menţionat, în 1166 basileul a reuşit să trimită o armată din direcţia Mării Negre spre Ungaria. Pe de altă parte, după ce a încercat, cu ajutorul berladnicilor, să obţină tronul Haliciului, Ivan Rostislavici a plecat în Macedonia, în capitala acestei provincii, unde în 1162, a fost otrăvit. Toate aceste mici detalii constituie dovezi ce vin să confirme că formaţiunea statală românească avea anumite legături de interese politice cu basileul şi Macedonia, unde locuia o puternică minoritate etnică a vlahilor cu structuri militare, la care a încercat să apeleze aventurierul politic Ivan Rostislavici. De grava criză politică prin care trecea Imperiul Bizantin au profitat atât vlahii şi bulgarii din sudul Dunării, cât şi cumanii din bazinul Niprului. În atare condiţii periculoase create de masele de cumani care porneau periodic împotriva Imperiului Bizantin, Bâr-

[24] V. Spinei. *Moldova în secolele XI-XIV*, pp. 179-180.

ladul devenise vulnerabil şi sediul conducerii formaţiunii statale româneşti a revinit în localitatea Brodinic, unde se aflase cu câteva decenii mai înainte. În plus, s-a redus potenţialul militar al berladnicilor, deoarece pecenegii din spaţiul extracarpatic tot de frica cumanilor s-au refugiat în alte regiuni mai puţin vulnerabile. În aşa mod, conducerea acestei formaţiuni încerca să contracareze pericolul extern, mai întâi al cumanilor la care, după 1211, s-a adăugat şi cel al teutonilor. În atare condiţii complicate se cerea promovarea unei politici externe abile pentru a evita ciocniri armate cu formaţiunea cumanilor de la est de Nipru, regalitatea ungară (a cărei vârf de lance o constituia Ordinul Teuton) şi Principatul Halici. Se stabileau anumite forme de colaborare cu unele principate ruse. Anume, participând la unele campanii militare împreună cu principii ruşi, brodnicii au nimerit şi în documentele ruseşti. În iarna anilor 1237-1238, mongolo-tătarii în frunte cu Batâi, nepotul lui Ginghis han şi feciorul lui Juchi, au supus principatele ruseşti Reazan şi Vladimir. În august 1238, mongolii iau atacat pe cumanii din stânga Niprului care, suferind înfrângeri grele, s-au refugiat în Ungaria, Egipt etc. Apariţia în Ungaria a unui mare grup de cumani (ar fi fost cca 40 000 de oameni) în frunte cu hanul Kuthen (Kotean din cronicele ruse) a provocat tulburări în mediul băştinaşilor. Răscoala s-a soldat cu uciderea lui Kuthen[25].

După cucerirea câmpiei nord-pontice (1238-1240), mongolii au cucerit (în 1240) Kievul, îndreptându-se spre vest. O parte din mongolo-tătari au cucerit Krakovia şi alte oraşe poloneze. Însă corpul principal al armatei mongolo-tătare, trecând păsul Verecke, a pătruns în Câmpia Pannonică. Flancul stâng al armatei mongolo-tătare, format din două coloane, în frunte cu Büček şi Boketor, s-a deplasat pe la est de Carpaţi spre sud. Din mărturiile cronicarului persan Raşid od-Din se vede ce populaţie se afla în regiune. „Şi Büček, mergând pe drumul Valahiei Negre (Kara Ulagh), prin munţii de acolo a înfrânt acest popor Ulagh (akam-i ulagh)”[26]. Aşadar, la est de Carpaţi se afla o ţară, numită în Orient Valahia Neagră, care a fost înfrântă de mongolo-tătari, dar cronicarul nu scrie nici un cuvânt despre Brodnicul, care potrivit altor surselor ruse şi papale, de asemenea, se afla în apropierea Siretului. Acest fapt confirmă, o dată în plus, că pentru a distinge formaţiunea românească din sudul spaţiului carpato-nistrean de românii din nord-vestul aceluiaşi spaţiu şi respectiv din Transilvania, atât elita politică a principatelor ruse, cât şi cea a regatului ungar utilizau noţiunea de Brodnic, generată de numele de reşedinţa a conducerii acesteia. După ce au distrus episcopia cumană ca o extensiune a puterii regale la est de Carpaţi, mongolo-tătarii au pătruns

[25] V. Spinei. *Realităţi etnice şi politice…*, pp. 90-91.
[26] *România. Documente străine despre români*, p. 40.

prin Oituz în Transilvania. La 12 aprilie 1241, armata ungară a fost zdrobită. În anul următor, hoardele mongolo-tătare, trecând pe la sud de Carpaţii, au revenit în estul Europei[27], unde au format Hoarda de Aur.

În timpul invaziei mongole, o parte a populaţiei creştine, iclusiv române a căzut în lupte, alta a fost luată în prizonierat şi vândută în robie. În 1246 papa Inocenţiu al IV-lea, a făcut un demers pe lângă clericii din Ierusalim să contribuie la eliberarea sclavilor creştini greci, ruşi şi volohi, adică români, atât bărbaţi, cât şi femei. Şi în perioada imediat următoare populaţia românească locală suferea de pe urma invaziilor mongolo-tătare. În sursele istorice din secolele XIII-XIV sunt menţionate cazuri de trafic cu sclavi de origine română, vânduţi de negustorii italieni în porturile din estul Mării Mediterane[28]. Însă o bună parte a populaţiei româneşti locale a rămas pe loc, pentru a îndeplini diferite munci în folosul noilor cuceritori ai spaţiului nord-pontic şi ai îndestula pe aceşti crescători de vite cu cereale. E cunoscut faptul că românii de pe cursul superior al Nistrului, numiţi în unele cronici ruseşti bolohoveni au fost impuşi de către mongolo-tătari să crească pentru ei grâu şi mei, fapt care a provocat nemulţumirea principelui Haliciului[29]. În regiune nu s-au produs schimbări substanţiale nici în componenţa etnică, nici în cea politică. În 1250, regele Bela al V-lea a scris papei Inocenţiu al IV-lea că la est de Ungaria locuiau numai rutenii (în principatul Haliciului), cumanii şi brodnicii. Însă ofensiva regatului ungar în spaţiul carpato-nistrean a fost stopată. Acelaşi rege menţiona cu nostalgie că înainte de invazia mongolă, Rusia (Haliciană), Cumania, Brodnic şi Bulgaria, fuseseră în mare parte supuse regatului său. Din aceste mărturii rezultă că brodnicii erau priviţi ca locuitorii unui anumit teritoriu, alături de ruteni şi cumani, iar formaţiunea lor statală – de rând cu Rusia Haliciană, Bulgaria şi Cumania, state cunoscute în acea perioadă. În aşa mod se constată că, după invazia mongolo-tătară, pentru o perioadă scurtă de timp, în spaţiul extracarpatic s-a creat un echilibru de forţe, în care formaţiunea statală a brodnicilor ocupa un loc distinct.

În primele decenii după campania lui Batâi din 1237-1241, puterea efectivă a mongolo-tătarilor nu se extindea la vest de cursul inferior al râului Nipru. Din relatarea lui Plano Carpini (Pian di Carpine), trimisul papei la hanul mongol din 1246-1247, rezultă că el a intrat pe „pământul tătarilor" numai după ce depăşise Rusia Haliciană şi Kievul[30]. Istoricul bizantin Georgies Pachimeres relata despre cumanii ce locuiau la apus de cursul inferior al Niprului şi pe care el îi numea tohari, că „în timpul acela ei erau independen-

[27] P. Parasca. Formarea nucleului iniţial al statului feudal moldovenesc în sec. al XIII-mijlocul sec. al XIV-lea. În: *Cugetul*, 1998, nr. 1, p. 37.
[28] V. Spinei. *Moldova în secolele XI-XIV*, p. 229.
[29] В.Т. Пашуто. Очерки по истории Галицкой Руси. Москва: Издательство Наука, 1950, с. 226.
[30] Путешествие в восточные страны Плано Карпини и Рубрука. Москва: Гос. изд-во геог. литры, 1957, с. 60.

ţi”[31], adică nu depindeau de Hoarda de Aur. Iar Plano Carpini l-a întâlnit pe ducele Olaha[32]. Acesta putea fi conducătorul formaţiunii statale româneşti din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean, cunoscut în principatul Halici sub numele de Volohia, care fusese în capitala Hoardei de Aur pentru a stabili relaţii de vasalitate cu hanul, plătind un anumit tribut. După retragerea mongolo-tătarilor la est de Nipru, viaţa populaţiei locale treptat se restabilea. În apropierea satelor româneşti distruse ori părăsite apăreau noi localităţi cu unele trăsături specifice culturii materiale româneşti[33].

Între anii 1272 şi 1275, emirul Nogai de pe malurile râului Volga s-a deplasat la vest de cursul inferior al Niprului, aducând cu sine o armată numeroasă de mongolo-tătari. Iniţial, el a năvălit asupra turanicilor, care se aflau în spaţiul nord-pontic, şi i-a supus. Aceasta ar reieşi din mărturiile lui Pachymeres: „În timpul primei sale apariţii, Nogai a luat şi a supus triburile celea”[34] de la vest de Nipru, inclusiv de la gura Dunării. În pofida faptului că Nogai îşi exercita autoritatea sa într-un spaţiu extins de la est de Carpaţi, formaţiunile statale din această zonă continuau să-şi dezvolte viaţa lor internă şi să ducă o politică externă destul de activă, fără a fi stingherite prea tare de autoritatea mongolo-tătară de la gurile Dunării şi de la Serai. În acest joc politic internaţional se implica şi formaţiunea statală românească din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean. Într-un pasaj al lucrării franciscanului Thomas Tuscus se invocă conflictul lui Ottokar al Boiemiei cu împăratul Rudolf de Habsburg. Regele Boiemiei, forţat să încheie o pace nefavorabilă la 21 noiembrie 1276, a încercat să pună la cale o răscoală împotriva suzeranului său cu susţinerea armată a rutenilor. Ajutorul din partea rutenilor n-a mai sosit deoarece aceştia se aflau într-un conflict deschis cu volohii. În lucrarea lui Thomas Tuscus mai sunt menţionaţi infidelii, adică mongolo-tătarii implicaţi în diferite conflicte din Europa Centrală, sub dominaţia cărora se aflau volohii menţionaţi în document. Conflictul armat dintre ruteni şi volohi (valahi, români) ar fi putut avea loc între 21 noiembrie 1276 şi 6 mai 1277, când regele Boiemiei fusese nevoit să încheie o nouă pace cu împăratul german Rudolf de Habsburg. Prin urmare, în nord-vestul spaţiului carpato-nistrean continua să se afle o formaţiune statală românească, care era în stare să-şi măsoare puterile cu principatul halician. Urmările conflictului dintre ruteni şi formaţiunea statală vecină nu sunt cunoscute. Însă formaţiunea statală românească a supravieţuit deoarece e menţionată din nou la finele secolului al XIII-lea în legătură cu lupta politico-militară din interiorul Hoardei de Aur.

---

[31] Г. Пахимер. История Михаила и Андроника. СПб., 1862, сс. 209-211.
[32] T. Sălăgean. *Op. cit.,* p. 201.
[33] N. Zaharia, M. Petrescu-Dâmboviţa, Em. Zaharia. *Aşezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*. Bucureşti: Editura Academiei Române, 1970, pp. 141-143.
[34] Г. Пахимер. Ук. соч., с. 316.

În portulanul lui Giovani de Cariagnano (de la începutul secolului al XIV-lea), la nordul gurilor Dunării e plasată Alania, iar pe alte hărţi Prutul este numit Alanius fluvius[35]. Prin urmare, pe locul unde anterior fusese ţara berladnicilor, apoi brodnicilor se afla în continuare o ţară a românilor. Ca şi în cazurile anterioare, din ea făcea parte şi un oarecare număr de străini, în cazul de faţă, de alani veniţi din Caucazul de Nord, unde locuise această etnie iranofonă[36].

În literatura istorică a apărut o dispută referitoare la localizarea unui „duce" valah, la care a fost fără voia sa Otto de Bavaria. Acesta din urmă a participat la disputele pentru coroana ungară. Conform unui pasaj din cronica rimată a lui Ottokar de Stiria, pretendentul menţionat a fost luat în prizonierat de Ladislau, voievodul Transilvaniei, şi transmis spre a fi ţinut în captivitate la un „duce" (herzog) al românilor. După o anumită perioadă de timp, Otto de Bavaria, fiind eliberat din captivitate a plecat la principele Iuri al Haliciului, care era cu el în relaţii de rudenie. Iuri a ordonat o expediţie în „ţara valahilor". În urma analizei efectuate, s-a stabilit faptul, că evenimentele au avut loc începând cu primăvara anului 1307 până în vara 1308, când bavarezul s-a eliberat din captivitate. S-a presupus că această „ţară a românilor" să fi fost în Moldova, Ţara Românească sau în Maramureş[37]. Localizarea acestei ţări cu spaţiul carpato-dunărean nu poate fi acceptată deoarece Haliciul nu era în stare să întreprindă o campania militară la o distanţă aşa de mare. Pe de altă parte, nici o „ţară a românilor" din spaţiul intracarpatic nu putea să aibă în frunte un „duce" (herţog), care l-ar fi concurat pe voievodul Transilvaniei. Iar un voievod din Maramureş era în stare să pornească într-o campanie împotriva puterii străine cum se prezenta principele Iuri al Haliciului, vasal al Juchizilor, doar din porunca regelui ungar şi doar dacă Coroana Sf. Ştefan s-ar fi aflat în război cu Hoarda de Aur. În această perioadă, atât Hoarda de Aur, cât şi regatul ungar treceau prin greutăţi interne, preferând să păstreze liniştea la hotarele lor. Rămâne de presupus că aici se avea în vedere formaţiunea statală a românilor din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean din apropierea Haliciului, care se bucura de o anumită autonomie în sistemul politic mongolo-tătar. „Ducele" valah menţionat în acest document promova o politică internă şi externă a formaţiunii statale respective, fiind independent de principatul halician.

Conform relatărilor lui Ioan Dlugosz, în 1326 trupe de volohi ar fi participat împreună cu rutenii şi lituanienii la expediţia întreprinsă de regele Po-

[35] Popescu-Spineni. *Românii în istoria cartografiei până la 1600*. Vol. I. Bucureşt: Editura Tiparul universitar, 1938, p. 73; Gh. Brătianu. *Recherches sur le Vicina et Cetatea Albă*. Iaşi: Edutura Universităţii din Iaşi, 1935, p. 43.

[36] În prezent, urmaşii alanilor iranofoni din Caucaz se numesc osetini.

[37] *Ibidem*.

loniei Wladislaw Lokietek (1306-1333) împotriva markgrafului de Brandemburg[38]. Trupa de volohi manţionată de cronicarul polonez, cu certitudine, era a formaţiunii statale româneşti din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean, aflată în apropierea principatului halician. Informaţia menţionată demonstrează că în formaţiunea statală în cauză se afla un grup important de oameni înstăriţi cu deprinderi militare, pregătiţi să participe la campanii peste hotarele ţării la distanţe apreciabile. Anume, spriginindu-se pe aceşti oameni cu deprinderi şi îndatoriri militare, numitul „duce" (herţog) „valah" putea să-şi exercite puterea sa în politica internă şi externă a formaţiunii statale româneşti corespunzătoare din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean.

În 1340, regele polonez Kazimir cel Mare şi şi cel ungar Ludovic I de Anjou au trasat în prealabil direcţiile ofensive principale în teritoriul aflat sub autoritatea Hoardei de Aur. Iniţial, în vizorul Poloniei s-au aflat principatul Halici-Volynia şi unele teritorii din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean. Drept dovadă servesc relatările unei cronici franciscane referitoare la soarta tragică a doi călugări ai Ordinului menţionat în oraşul Siret, care s-a întâmplat în timpul campaniei lui Kazimir cel Mare pentru cucerirea Haliciului din vara anului 1340. Atrage atenţia faptul că asasinarea fraţilor franciscani Blasius şi Marcu a avut loc la 15 iunie 1340, adică în ajunul celei de a doua campanii poloneze împotriva principatului Halici[39]. În aceeaşi cronică franciscană se menţionează că oraşul Siret se afla în Valahia. Aceste două informaţii utile par să ne sugereze ideea că la est de Carpaţii Orientali continua să existe o ţară, numită de vecinii septentrionali, Valahia, după originea etnică a locuitorilor ei. În cronica menţionată Siretul e numit oraş, deşi săpăturile arheologice nu atestă că la hotarul anilor 30-40 ai secolului al XIV-lea, pe vatra lui actuală să fi fost o localitate urbană. Rămâne de presupus că în perioada respectivă, această localitate ar fi avut o anumită importanţă politico-administrativă, fapt care a suscitat atenţia Ordinului franciscan, trimiţând în ea agenţii săi. Însă, ca de obicei, anume, în centrele politico-administrative populaţia este mai informată, mai activă din punct de vedere social-politic şi mai intransigentă faţă de reprezentanţii unor puteri adversare străine cum se prezentau ţările catolice, inclusiv Polonia. Apariţia în toiul ostilităţilor dintre oştile polono-ungare şi mongolo-tătare a reprezentanţilor unei puteri şi a unei structuri confesionale străine a provocat autorităţilor şi populaţiei locale suspiciuni, care au condus instantaneu la tragicul final. Anume acest incident din 1340 confirmă faptul că la începutul războiului dintre polonezi şi mongolo-tătari în problema Haliciului, formaţiunea statală românească de la est de Carpaţi era nevoită să se afle într-un front comun cu Hoarda de

[38] V. Spinei. *Moldova secolelor XI-XIV*, p. 233.
[39] C. C. Giurescu. *Târguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*. Bucureşti: Editura Enciclopedică, 1997, p. 281.

Aur, resimţindu-se din plin rezultatele activităţii hanului Özbek de la finele domniei sale la periferiile de apus ale ulusului lui Juchi. În această perioadă, cu certitudine, Siretul era centrul administrativ al formaţiunei statale româneşti din nord-vestul spaţiului carpato-nistrean. Interesul acestor ţări faţă de Halici şi cursul superior al Nistrului s-a intensificat şi din cauza că prin zona menţionată s-a înfiripat o rută comercială de o importanţă internaţională deosebită. Mărfurile orientale aduse de la Trapezund pe mare până la Cetatea Albă îşi urmau calea pe uscat spre Liov, Europa Centrală şi Occidentală. Conform inscripţiei de pe harta lui A. Dulcert (1339) mărfurile din Marea Neagră, ajungând în oraşul Liov îşi urmau calea spre Marea Baltică şi Ţările de Jos[40].

Conform relatărilor lui Ioan Dlugocz, în 1359, la moartea unui oarecare Ştefan dintr-o formaţiune statală de la est de Carpaţi, au izbucnit lupte armate intense dintre feciorii acestuia, Petru şi Ştefan. Petru, cel mai mic frate, ar fi reuşit să obţină scaunul, beneficiind şi de susţinerea „provincialilor unguri”[41]. Aici apare întrebarea, cine erau aceşti „unguri provinciali”? Nu cumva erau aceiaşi supuşi ai regalităţii din Maramureş şi de la curbura Carpaţilor? Un răspuns afirmativ ar confirma încă o dată supoziţia că vrâncenii de la curbura Carpaţilor ar fi participat şi la reprimarea mişcării populare din valea Moldovei din 1359, împreună cu maramureşenii în frunte cu Dragoş din Giuleşti, care după ce a îndeplinit porunca regelui ungar a revenit la locul său de baştină. O a doua chestiune apărută în legătură cu relatarea lui Ioan Dlugocz constă în faptul că nici Petru şi nici Ştefan nu se încadrează în lista domnilor de până la Bogdan. S-a presupus chiar că relatarea menţionată s-ar referi la o perioadă ulterioară. Această presupusă neconcordanţă a informaţiilor este valabilă dacă pornim de la ideea că la 1359 ar fi fost o mişcare populară, care ar fi cuprins tot nord-vestul spaţiului carpato-nistrean. Dar dacă am presupune că în 1359, în nord-vestul spaţiului carpato-nistrean au avut loc două evenimente concomitent, unul în valea Moldovei (reprimarea mişcării populare) şi altul (lupta pentru putere dintre urmaşii lui Ştefan, bătălia de la Plonini) – mai la nord, atunci nu este necesar de a modifica cronologia evenimentelor. În atare situaţie am putea constata faptul că în anul menţionat regalitatea ungară se impusese mai mult în valea Moldovei, mai la nord românii continuând să se menţină într-o formaţiune statală mai puţin dependentă de coroana Sf. Ştefan, dar la care uneori se apela în atingerea scopurilor politice. Din desfăşurarea evenimentelor se vede că la est de Carpaţi continua să existe o formaţiune statală românească din vecinătatea Haliciului, aflat de câţiva ani buni sub autoritatea regelui polon. Suferind eşec în lupta cu fratele său pentru moştenirea tronului, Ştefan s-a refugiat în Polonia, cerân-

[40] V. Spinei. *Moldova în secolele XI-XIV*, p. 258.
[41] P. Parasca. *Politica externă şi relaţiile internaţionale ale Ţărilor Române în epoca medievală*, pp. 63-64.

du-i regelui forţe militare, capabile să-l aducă pe acesta la scaunul tatălui său Ştefan, promiţând că ajungând la putere va recunoaşte supremaţia Poloniei. De la încheierea păcii cu mongolo-tătarii trecuse doar 5 ani şi Kazimir nu putea să încalce direct prevederea din tratat de a respecta hotarul stabilit pe frontiere naturale din vechime. Însă se putea reveni la ideea de dominaţie în nord-vestul spaţiului carpato-nistrean prin intermediul unei persoane docile, precum la prima etapă, cu un deceniu şi mai bine mai înainte s-a făcut în problema Haliciului. Aici, de asemenea, se face simţită rivalitatea polono-ungară în stabilirea unor sfere de influenţă în spaţiul carpato-nistrean. Kazimir a reacţionat prompt la solicitarea lui Ştefan, trimiţând oastea sa în Moldova. Însă în această dispută polono-ungară şi-au spus cuvântul lor greu românii din teritoriul menţionat, care într-un loc împădurit de la „Plonini", în Ţara Şepeniţului i-au întins oastei polone o cursă, ea suferind o grea înfrângere. Deşi în legătură cu acest eveniment în istoriografia românească au apărut diferite opinii, referitoare atât la datare, cât şi la unii protagonişti[42], se pare, totuşi, că la 1359, în nord-vestul spaţiului carpato-nistrean ar fi continuat să să existe o formaţiune statală românească capabilă să reziste în faţa regalităţii poloneze. În componenţa acestei formaţiuni, desigur, întra şi Ţara Şepeniţului, o mărturie certă că iniţial aceasta fusese o entitate distinctă şi independentă.

În 1383 principesa ungară Maria a întreprins o campanie împotriva Haliciului, la care au participat volohii, adică moldovenii în frunte cu Petru Muşatin (Valahia Mare, Albă) şi iaşii, formaţiunea statală românească din sudul teritoriului carpato-nistrean (Valahia Mică, Neagră). Campania menţionatî a pus începutul unei colaborări mai intense dintre cele două formaţiuni statale, deoarece ele erau ameninţate de pericole similare. În atare condiţii dificile, românii din spaţiul carpato-nistrean căutau să-şi unească forţele pentru a rezista în faţa pericolului extern. În timpul campaniei împotriva Poloniei din 1383, autoritatea marelui voievod al Moldovei Petru Muşatin s-a extins şi în Podolia, unde se aflau şi locuitori de origine română. În documentele ruseşti se menţionează că 1385 şi 1386 Vasili, fiul lui Dmitri Donskoi, a fost în Podolia, la „marii volohi", la Petru Muşatin[43]. Aici se accentua faptul că Petru Muşatin devenise voievodul Podoliei din spaţiul est-slav, fiind la cârma unei formaţiuni statale româneşti (Valahia Mare), care devenea tot mai extinsă. În 1383-1386, din spaţiul carpato-nistrean, sub autoritatea lui Petru Muşatin, de asemenea, au ajuns Cetatea Albă, formaţiunea de pe cursurile inferioare ale Siretului şi Prutului (Valahia Mică), Vrancea şi Dorohoi. În curând, în hotarele Moldovei va ajunge şi Chilia.

[42] *Ibidem,* p. 64.
[43] P. Parasca. Continuitatea populaţiei româneşti din Podolia în secolele XIII-XIV. În: *Revista de istorie a Moldovei*. 1995, nr. 2, p. 48.